

General-pukovnik
Franc POGLAJN

DEJSTVA 7. KORPUSA U ZAVRŠNIM OPERACIJAMA

U aprilskim danima 1945. godine bilo je već jasno da se završno razdoblje borbi u Sloveniji brzo približava konačnom raspletu, iako nismo gajili iluzije da će put do tog tako željenog kraja biti lak i bez teškoća. Slovenija je, zbog svog geografskog položaja, postala neposredno zaleđe glavnih bojišta u Evropi i »vrata« za povlačenje nemačkih okupatorskih jedinica i kvislinga svih boja sa Balkana i Italije.

Zbog toga okupator je, zajedno sa kvislinškim jedinicama, po svaku cenu pokušao da očisti zaleđe u Sloveniji, uništi jedinice NOV, ili ih barem što dalje potisne od glavnih saobraćajnica, u šume i planinske predele. Plan okupatora je bio da na tom bojnom području slomi odbranu 7. korpusa, probije se preko slobodne teritorije i spoji sa nemačkim i kvislinškim jedinicama koje je gonila 4. armija. Na tom delu Slovenije, preko oslobođene teritorije do Kupe i Rijeke, bio je »bezbednosni pojas Rajha«, koji je trebalo što duže održati.

Sedmi korpus, u čijem sastavu su bile: 15. divizija, 18. divizija, italijanska divizija *Fontanot*, artiljerijska brigada i štapske jedinice — u završnim borbama je delovao u neprijateljskoj pozadini i svojim dejstvom znatno doprinosa brzom prodoru 4. armije prema Trstu.

Završne operacije su pokazale od kolikog je značaja i kakva je prednost oslobođene teritorije u Beloj krajini koju je držao 7. korpus. On je obezbeđivao veoma osetljivi desni bok 4. armije, jer je ova nezadrživo i brzo napredovala prema Trstu; neke jedinice 4. armije su, preko slobodne teritorije, u Beloj krajini i Gorskom kotaru, koju je kontrolisao 11. korpus, brzo prodrle u dubinu 80 do 100 km u pravcu prema Trstu. Na tom putu su zaobišle neka nemačka uporišta i iznenada se pojavile pred Trstom. Pri tome moram posebno naglasiti ulogu i doprinos 9. korpusa, koji je, pod komandom Jože Borštnara, dejstvovao duboko u pozadini i koji je, sa ofanzivom na Trst, Goricu i Tržič, značajno doprineo daljem napredovanju 4. armije ka Trstu. Veliki doprinos dali su takođe i radnički bataljoni koji su otpočeli oružani otpor u samom Trstu. Po mojoj oceni, sve ove aktivnosti u pozadini protivnika bile su od izvanrednog značaja za uspeh »operacije Trst«.

Bela krajina je bila ishodište i oslonac za ofanzivne operacije: tu su bila skladišta, aerodrom na koji su nam saveznici dopremali pomoć, tu su se nalazile bolnice i ostale pozadinske ustanove. Sa slobodne teritorije evakuirali smo ranjenike i decu, itd. U tome je, pre svega, *vojni značaj* slobodne teritorije.

Međutim, slobodna teritorija je takođe imala izvanredan *politički značaj*. Tu su bili organi naše nove revolucionarne vlasti, politička rukovodstva — CK KP Slovenije, Izvršni odbor osvobodilne fronte, vojnoteritorijalne komande i druge ustanove i institucije.

Sredinom aprila 1945. sastao sam se sa generalom Dušanom Kvederom Tomažem, komandantom Glavnog štaba NOV i PO Slovenije, koji mi je pokazao brzojav vrhovnog komandanta druga Tita, u kojem je, između ostalog, bilo rečeno da »treba po svaku cenu držati mostobran ka Kupi«. Bilo mi je sasvim jasno da se taj zadatak nije mogao izvršiti bez angažovanja snaga 7. korpusa. Zbog toga je naš osnovni zadatak i bio pre svega da sačuvamo slobodnu teritoriju. Upravo preko tog mostobrana, odnosno slobodne teritorije, bio je i izvršen manevar snaga 4. armije, čije je dejstvo bilo usmereno prema Trstu.

Želeo bih da naglasim da je tršćanska operacija 4. armije bila veoma dobro smišljena i planirana vojna operacija, u kojoj je 7. korpus, sa drugim jedinicama na teritoriji Slovenije, dao svoj doprinos. U operativno-strategijskom smislu bila je, po mom mišljenju, izvanredno izvedena. Vremenski je takođe uspela jer je komanda armije u celini iskoristila slobodnu teritoriju i jedinice u pozadini neprijateljevih snaga. Tršćanska operacija je značajan primer i korisno

iskustvo uspešno koordinirane operacije u kojoj su sadejstvovale jedinice što su dejstvovale sa fronta sa našim snagama u pozadini neprijatelja.

U višemesečnim borbama smo uspeli da odbranimo Belu kraljinu i da neprijatelja sasvim iscrpimo. U bitkama u dolini Krke vojnički smo potukli Rupnikovu belu gardu, tako da je njena borbena sposobnost, posebno jurišnih bataljona, bila veoma smanjena, što se, uostalom, pokazalo i u završnim borbama.

Poslednjih dana aprila 7. korpus je dobio novi zadatak. Trebalo se sa sadašnjih položaja prebaciti u severnu Sloveniju, radi pružanja pomoći tamošnjim jedinicama u stvaranju unutrašnjeg obruča, odnosno zatvaranja »vrata«, i sprečiti povlačenje neprijateljskih jedinica u Austriju. Prema planu, koji je izrađen za svega nekoliko časova, 7. korpus je trebalo da se prebaci preko Litije u šira područja Kamnika. Plan je morao odobriti još i Vrhovni štab. Međutim, događaji na bojištima su se tako brzo odvijali, da se od tog plana moralo odustati. Moralo se raditi brže i efikasnije. Komanda korpusa je stalno izražavala zabrinutost, pa i strepnju da neprijatelj ne otkrije i naše namere i planove i na taj način oteža naš manevar. To se, međutim, nije desilo. Pokretom smo iznenadili neprijatelja.

Sedmi korpus je uspešno zauzeo nove položaje. Od 30. aprila do 5. maja 1945. bile su završene sve pripreme za zadnju veliku operaciju — oslobođenje Ljubljane.

Oslobođenje Ljubljane je bila kombinovana akcija 29. hercegovačke divizije (kojom je komandovao Vlado Šegrt) i 7. korpusa. U trouglu Ljubljana — Novo Mesto — Postojna bilo je više od 17.000 neprijateljskih dobro naoružanih vojnika sa snažnom artiljerijom i srednjim tenkovima. Borbe za oslobođenje glavnog grada Slovenije praktično su otpočele borbama za oslobođenje Postojne i Kočevja. Jedinice 7. korpusa su gonile neprijatelja od Kočevja do Ljubljane, a 29. hercegovačka divizija od Postojne u pravcu Ljubljane. Kočevje smo oslobodili 4. maja 1945. god., a već 7. maja jedinice 7. korpusa su bile u Grosuplju.

Napredovanjem 7. korpusa i 29. divizije do linije Grosuplje — Vnanje Gorice — Log otpočeo je napad na poslednju neprijateljsku odbrambenu liniju ispred Ljubljane. Neprijateljski položaji su bili dobro pripremljeni sa postavljenim bunkerima, minskim poljima i bodljikavom žicom. Borci 7. korpusa su dnevno prelazili po 20 i više kilometara. To je bilo izuzetno naporno. Jedinice su svaki dan napredovale toliko koliko su mogle fizički da izdrže i da prepešače, a pri tome da se stalno bore. Moral među borcima je bio izvanredno visok. Neprijatelj se povlačio u vozilima i to veoma brzo, te nam

upravo zbog toga neka opkoljavanja nisu uspela. Ceste su bile zatrpane vojnim vozilima i beguncima. Belogardijska propaganda je neke ljude, pre svega iz Suhe krajine, tako zavela da su se plašili naših jedinica. Ti ljudi su bili zbunjeni i uopšte nisu znali kuda da krenu. Zaustavljali smo ih i, objašnjavali im besmislenost njihovih postupaka. Mnogi su nam se zahvaljivali na postupku, a neki su i plakali kada su spoznali koliko su zavedeni.

Od ceste Grosuplje — Šmarje naše jedinice su napredovale prema Orlamu gde je neprijatelj već imao dobro utvrđenu odbranu, tako da je došlo do oštre borbe. Bunkere smo zauzimali na juriš. Po zauzimanju Grosuplja, 7. korpus je napao i razbio jaku nemačku kolonu koja se povlačila. Deo ove kolone je cestama pobegao ka Savi, gde su je dočekale i razoružale druge naše jedinice.

Kada iznosimo vojne uspehe, ne smemo zaboraviti ni na političke uslove u kojima su se odvijale operacije. Zbog toga bih želeo da ukažem i na planove, akcije slovenačke reakcije i u tom periodu. Naime, nama je bilo jasno da okupatorske jedinice i kvislinzi ne pružaju tako uporan otpor bez krupnih razloga. Radilo se o ostvarivanju planova reakcionarnih snaga, o pokušaju da se zadrži prodor oslobodilačkih snaga u Sloveniju i tako omogućiti posredovanje desničarskih krugova sa Zapada. Da bismo sprečili sve te planove i zakulisne manevre potučenog neprijatelja, žurili smo da što pre oslobodimo Ljubljanu i celu Sloveniju.

Oko Ljubljane su se razbuktale oštre borbe i trajale su tri dana. Neprijateljsku odbranu mi bismo probili znatno ranije da se istovremeno nismo morali boriti i sa nemačkim kolonama koje su se probijale preko Dolenjske prema Austriji. Naše jedinice su prodrle u Ljubljanu preko Orle, Golovca, Bizovika, Ljubljanskog grada. U Ljubljanu su sa druge strane prodrle jedinice 29. hercegovačke divizije koje su nastupale iz pravca Postojne. Neprijateljev otpor smo slomili 9. maja 1945. godine u noći, a on se povukao iz centra grada u pravcu Kamnik — Kranj.

U borbama za Ljubljanu neprijatelj je imao teške gubitke, a dosta velike gubitke imale su i naše jedinice. Tih dana je moral boraca bio na izvanredno visokom nivou i zato nije bilo prepreka koje ne bi mogli savladati na putu do konačnog oslobođenja Ljubljane.

Posle oslobođenja Ljubljane jedinice 15. divizije prodrle su prema Kamniku i Savinjskoj dolini i zatvorile sve ceste koje vode iz Štajerske ka Gorenjskoj. Tu su se spojile sa jedinicama 4. operativne zone i sa divizijama 1. armije i zajednički razoružale preko 30.000 neprijateljskih vojnika, uglavnom Nemaca i ustaša.

Sa oslobođenjem Ljubljane i Slovenije došao je kraj borbenog puta 7. korpusa, koji je imao izvanredno važno i značajno mesto u završnim operacijama. To što smo u dolini Krke vojnički potukli belu gardu imalo je dalekosežan značaj u završnim operacijama. Neprijatelja smo sprečili da preko slovenačke teritorije sprovede svoj odbrambeni plan, a u tršćanskoj operaciji 7. korpus je najpre olakšao prodor 4. armiji, a zatim uspešno štitio njen bok, kako bi mogla brzo da napreduje i tako dobije u vremenu i uspešno završi operaciju.

Upozorio bih još i na to da je 7. korpus više meseci bio vezan za određenu teritoriju pa nije imao mogućnosti za manevrisanje, što bi inače mogao, da nije imao zadatak da sačuva slobodnu teritoriju. To je tražilo velike napore jedinica i boraca. Morali smo se ukopavati, čekati na položajima, a neprijatelj je birao mesta za napade što je obilato koristio.

Jedinice 7. korpusa su u celokupnoj strategiji oslobođenja Slovenije dale značajan doprinos. Zadatak je bio tako uspešno izvršen da su izbegnuti novi zapleti i nove žrtve.

Na uspeh naših jedinica u NOR-u uticao je veći broj faktora. Međutim, ako bih izdvojio najvažnije, onda je to moral naroda i Narodnooslobodilačke vojske. Kako bi drugačije bilo moguće protumačiti brojne pobede naših jedinica, pa i 7. korpusa, u izuzetno teškim okolnostima i u izrazitoj materijalnoj i tehničkoj inferiornosti u odnosu na neprijatelja. Pored visoke svesti boraca spomenuo bih takođe i višegodišnja iskustva partizanskog ratovanja i vanredno dragocenu podršku naroda.

Završne operacije za oslobođenje Slovenije bile su zajednička briga i zadatak svih jugoslovenskih naroda i narodnosti. Sedmi korpus je zajedno sa svim drugim slovenačkim partizanskim jedinicama vodio oštre beskompromisne borbe u neprijateljskoj pozadini. Naše jedinice u pozadini neprijatelja bile su prednji odredi operativnih armija koje su frontalno nadirale. Saradnja tih armija sa jedinicama u pozadini neprijatelja u kombinovanim operacijama davala nam je veliku stratezijsku prednost nad neprijateljem i doprinela da što pre izvojujemo konačnu pobedu.

Nakon 9. maja kada je Hitlerova Nemačka kapitulirala a Evropa već bila u miru, naši borci su se još do 15. maja morali boriti sa jakim snagama nemačkih okupatora i domaćih izdajnika svih boja; tek tada su se utišale partizanske puške i na jugoslovenskom tlu. Tog dana se završio i borbeni put 7. korpusa. Nikada neću zaboraviti kako su nam srdačan i oduševljen doček priredili stanovnici oslobođene Ljubljane. To su bili nezaboravni majski dani u slobodi